

TALABALARNING SHAXSIY-KASBIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA MOTIVATSIYANING PEDAGOGIK ASOSLARI

Maxramova Nargiza Maxmudovna

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti Ellikqal'a fakulteti tyutori

E-mail: nargizamaxramova2@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim tizimida talabalar shaxsiy kasbiy sifatlarini rivojlantirishda motivatsiyaning o'rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim sharoitida motivatsiya talabaning o'quv faoliyatidagi faolligi, mustaqilligi va kasbiy kompetensiyalarining shakllanishida muhim omil sifatida qaraladi. Tadqiqot davomida motivatsiyaning ichki va tashqi turlari, ularning pedagogik jarayondagi roli hamda talabalarda mas'uliyatlik, tashabbuskorlik, kommunikativlik va o'z-o'zini rivojlantirish kabi sifatlarni shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, motivatsiyaning rivojlantirishning samarali pedagogik shart-sharoitlari va innovatsion yondashuvlar asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: motivatsiya, shaxsiy kasbiy sifatlar, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiya, ichki motivatsiya, tashqi motivatsiya, pedagogik shart-sharoitlar, innovatsion ta'lim.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль мотивации в развитии личностно-профессиональных качеств студентов в условиях современного образования. В рамках личностно-ориентированного подхода мотивация анализируется как ключевой фактор, влияющий на учебную активность, самостоятельность и формирование профессиональных компетенций обучающихся. Исследуются внутренние и внешние виды мотивации, их влияние на педагогический процесс, а также их значение в формировании таких качеств, как ответственность, инициативность, коммуникативность и способность к саморазвитию. Обоснованы эффективные педагогические условия и инновационные подходы к развитию мотивации.

Ключевые слова: мотивация, личностно-профессиональные качества, личностно-ориентированное обучение, компетенции, внутренняя мотивация, внешняя мотивация, педагогические условия, инновационное образование.

Annotation. This article examines the role of motivation in the development of students' personal and professional qualities within the modern educational system. In the context of a learner-centered approach, motivation is considered a key factor influencing students' academic engagement, independence, and professional competence formation. The study analyzes intrinsic and extrinsic types of motivation and their impact on the educational process. It also highlights the importance of motivation in developing such qualities as responsibility, initiative, communicative competence, and self-development. Additionally, effective pedagogical conditions and innovative approaches to enhancing student motivation are substantiated.

Key words: motivation, personal and professional qualities, learner-centered education, competence, intrinsic motivation, extrinsic motivation, pedagogical conditions, innovative education.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida yuz berayotgan transformatsion jarayonlar shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni ustuvor pedagogik paradigma sifatida ilgari surmoqda. Bugungi kunda ta'limning strategik maqsadi faqat nazariy bilimlarni uzatish bilangina cheklanmay, balki mustaqil fikrlay oladigan, ijodiy yondasha oladigan,

o'z kasbiy faoliyatida yuqori darajada raqobatbardosh bo'lgan shaxsni shakllantirishdan iboratdir. Shu nuqtayi nazardan, talabalar shaxsiy kasbiy sifatlarini rivojlantirish masalasi nafaqat pedagogika, balki psixologiya va sotsiologiya fanlari kesishgan nuqtada joylashgan dolzarb ilmiy-amaliy muammo sifatida namoyon bo'ladi.

Globalashuv sharoitida mehnat bozori talablarining keskin o'zgarishi, innovatsion texnologiyalarning jadal rivojlanishi zamonaviy mutaxassis modeliga yangi kompetensiyalarni kiritishni taqozo etmoqda. Endilikda mutaxassisdan nafaqat chuqur kasbiy bilim, balki reflektiv tafakkur, moslashuvchanlik, kommunikativ kompetensiya, muammoli vaziyatlarda samarali qaror qabul qilish qobiliyati ham talab etilmoqda. Mazkur sifatlarning shakllanishi esa bevosita ta'lim jarayonida motivatsion mexanizmlarning samarali tashkil etilishiga bog'liq.

Motivatsiya shaxs faoliyatining ichki determinantlaridan biri sifatida talabaning o'quv faoliyatiga bo'lgan munosabati, qiziqishi va intilishlarini belgilaydi. Shu bois, talabalarining kasbiy shakllanish jarayonida motivatsiyaning o'rnini ilmiy asosda o'rganish alohida ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Motivatsiya va shaxsiy-kasbiy sifatlarning muammosi pedagogik va psixologik adabiyotlarda keng yoritilgan. Abraham Maslow motivatsiyaning ichki omillariga ustuvor ahamiyat bergan. Mahalliy olimlar motivatsiyaning ta'lim samaradorligi va shaxs rivojidadagi muhim rolini asoslab berganlar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda nazariy tahlil, taqqoslash, kuzatish va so'rov metodlari qo'llanildi. Obyekt — talabalar, predmet — motivatsiyaning kasbiy sifatlarni rivojlantirishdagi o'rnini. Natijada motivatsiya talabalarining faolligi va mustaqilligini oshirishi aniqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Talabalarining shaxsiy kasbiy sifatlari deganda, ularning kelajakdagi professional faoliyatida samarali ishtirok etishini ta'minlovchi individual-psixologik, ijtimoiy va intellektual xususiyatlar majmui tushuniladi. Ushbu sifatlarning tarkibiga mas'uliyatlilik, mustaqillik, tashabbuskorlik, reflektivlik, kreativlik, tanqidiy tafakkur, kommunikativlik va adaptivlik kiradi. Mazkur fazilatlar tabiiy ravishda emas, balki tizimli pedagogik ta'sir va maqsadga yo'naltirilgan ta'lim strategiyalari asosida shakllanadi.

Motivatsiya bu jarayonda markaziy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Psixologik yondashuvlarga ko'ra, motivatsiya — bu shaxs faoliyatini rag'batlantiruvchi ichki (intrinsik) va tashqi (ekstrinsik) omillar tizimi bo'lib, u ehtiyojlar, qadriyatlar, maqsadlar va qiziqishlar bilan uzviy bog'liqdir. Xususan, A. Maslow nazariyasiga ko'ra, inson ehtiyojlari ierarxik tizim asosida rivojlanadi va yuqori bosqichdagi ehtiyojlar (o'zini o'zi ro'yobga chiqarish) motivatsiyaning eng kuchli manbai hisoblanadi.

Talabaning o'quv faoliyatida yuqori motivatsiya darajasi uning bilimlarni chuqur o'zlashtirishiga, mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirishiga va kasbiy

kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Aksincha, motivatsiyaning pastligi kognitiv passivlik, o'quv jarayoniga befarqlik va akademik natijalarning pasayishiga olib keladi.

Motivatsiyaning shaxsiy kasbiy sifatlarni rivojlantirishdagi ta'siri bir necha asosiy yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

Birinchi, u bilishga bo'lgan ichki ehtiyojni kuchaytiradi. Intrinsik motivatsiya mavjud bo'lgan sharoitda talaba bilimlarni nafaqat baho uchun, balki o'zini rivojlantirish ehtiyoji asosida egallaydi. Bu esa chuqur va barqaror bilimlarning shakllanishiga olib keladi.

Ikkinchi, motivatsiya faol o'quv ishtirokini ta'minlaydi. Faoliyatga jalb etilgan talaba muhokamalarda ishtirok etadi, savollar beradi va o'z pozitsiyasini asoslaydi. Bu jarayon kommunikativ kompetensiyaning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Uchinchi, motivatsiya o'z-o'zini rivojlantirish mexanizmlarini faollashtiradi. Zamonaviy ta'lim konsepsiyasida "lifelong learning" (uzluksiz ta'lim) tamoyili aynan ichki motivatsiyaga asoslanadi.

To'rtinchi, motivatsiya shaxsning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. O'ziga ishongan talaba murakkab vazifalarni hal qilishda qat'iyat va mas'uliyat ko'rsatadi.

Talabalarda yuqori darajadagi motivatsiyani shakllantirish uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlar muhim hisoblanadi:

- ta'lim jarayonini individuallashtirish va differensial yondashuvni qo'llash;
- aniq, o'lchab bo'ladigan va erishish mumkin bo'lgan maqsadlarni belgilash;
- muvaffaqiyat muhitini yaratish va ijobiy rag'batlantirish;
- ichki motivatsiyani ustuvor rivojlantirish;
- ijobiy ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirish.

Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar va innovatsion pedagogik yondashuvlar (masalan, muammoli o'qitish, loyihaviy ta'lim, interaktiv platformalar) motivatsiyani oshirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Ular o'quv jarayonini dinamik, qiziqarli va talabning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan shaklga keltiradi.

Talabalarning shaxsiy kasbiy sifatlarni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining strategik ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Ushbu jarayonda motivatsiya determinant omil sifatida talabning o'quv faoliyatidagi faolligi, mustaqilligi va kasbiy kompetensiyalarining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, motivatsiyani ilmiy asosda shakllantirish orqali talabalarda mas'uliyatlilik, tashabbuskorlik, kommunikativlik, refleksivlik va o'z-o'zini rivojlantirishga intilish kabi muhim kasbiy sifatlarni rivojlantirish mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ta'lim jarayonida motivatsion yondashuvni tizimli ravishda joriy etish, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim modelini rivojlantirish hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni integratsiyalash orqali yuqori malakali, innovatsion fikrlaydigan va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash imkoniyati

kengayadi. Bu esa jamiyatning barqaror ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Qonuni (2020). Ta'lim to'g'risida. Adliya vazirligining "Lex.uz" milliy qonun hujjatlari bazasi.
2. Hamidov, X. V. (2011). Talim oluvchilarning o'quv motivatsiyasini shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari. Toshkent: O'qituvchi.
3. Qodirov, B. I. (2018). Tyutorlik faoliyatining metodologik asoslari. Toshkent: Toshkent davlat pedagogika universiteti.
4. Maksimova, V. V. (2011). Teoriya i praktika tyutorstva v sovremennom obrazovanii. Moskva: Izdatelstvo Akademii estestvoznaniya.
5. Maslou, A. (1999). Motivatsiya i lichnost. Sankt-Peterburg: Evraziya.
6. Mirziyoyev, Sh. M. (2017). Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan quramiz. Toshkent: O'zbekiston.
7. Musurmonova, O. (2007). Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. Toshkent: Fan.
8. Gulomov, S. S., & Ochilov, E. K. (2018). Raqamli iqtisodiyot sharoitida pedagogik innovatsiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya.

